

2. Zhalilo Ya. A. Teoriya ta praktyka formuvannya efektyvnoyi ekonomichnoyi stratehiyi derzhavy : monohrafiya / Ya. A. Zhalilo. – K. : NISD, 2009. – 336 s.

3. Smentyna N. V. Stratehichne planuvannya sotsial'no-ekonomichnoho rozvytku na mezorivni: teoriya, metodolohiya, praktyka : monohrafiya / N. V. Smentyna. – Odesa : Atlant, 2015. – 365 s.

4. Stratehiya ekonomichnoho ta sotsial'noho rozvytku mista Odesy do 2022 roku. - O. : TES, 2013. - 79 s.

5. Statystychnyy shchorichnyk mista Chornomors'k za 2016 rik [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

6. Ofitsiyyny sayt statystyky torhivli dlya rozvytku mizhnarodnoho biznesu. [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.trademap.org/>

7. Pro misto // Ofitsiyyny Veb-portal m. Podil's'k [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu: <http://websystem.kotovsk-city.gov.ua>.

8. Investytsiyyny pasport mista // Ofitsiyyny Veb-portal m. Podil's'ku Odes'koyi oblasti. [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu: www.kotovsk-city.gov.ua

16.05.2018

УДК 332.12

JEL Classification: R110

Карнов Володимир, Коновальчук Аліна

ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ЧОРНОМОРСЬКУ У 2010-2017 РР.

У статті проведено аналіз динаміки основних тенденцій розвитку економіки міста Чорноморська в 2010-2017 роках, виявлено основні тенденції, що спостерігаються в основних секторах економіки і діяльності підприємств міста. Визначено місце Чорноморську в структурі економіки Одеської області і

України в цілому. Доведено важливість прогнозування стану основних показників розвитку міського господарства з метою визначення пріоритетних напрямків його розвитку.

Визначено основні проблеми розвитку міського господарства. Проведено прогнозування основних показників стану основних секторів економіки та підприємств міста, наведені рекомендації визначення пріоритетних напрямків його розвитку.

Ключові слова: міське господарство, економічні показники, соціально-економічна стратегія, пріоритети розвитку, плани розвитку.

Карпов Владимир, Коновальчук Алина

ОСНОВНЫЕ ТЕНДЕНЦИИ СОЦИАЛЬНО- ЭКОНОМИЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ ЧЕРНОМОРСКА В 2010-2017 ГГ.

В статье проведен анализ динамики основных тенденций развития экономики города Черноморска в 2010-2017 годах, выявлены основные тенденции, наблюдаемые в основных секторах экономики и деятельности предприятий города. Определено место города в структуре экономики Одесской области и Украины в целом. Доказана важность прогнозирования состояния основных показателей развития городского хозяйства с целью определения приоритетных направлений его развития.

Определены основные проблемы развитию городского хозяйства. Проведено прогнозирование основных показателей состояния основных секторов экономики и предприятий города, приведены рекомендации определения приоритетных направлений его развития.

Ключевые слова: городское хозяйство, экономические показатели, социально-экономическая стратегия, приоритеты развития, планы развития.

Karpov Vladimir, Konovalchuk Alina

MAJOR TRENDS OF SOCIAL AND ECONOMIC DEVELOPMENT OF CHERNOMORSK IN 2010-2017

The article analyzes the dynamics of the main trends in the development of the economy of the city of Chernomorsk in 2010-2017, revealed the main trends observed in the main sectors of the economy and the activities of the city's enterprises. The city's place in the structure of the economy of the Odessa region and Ukraine as a whole is determined. The importance of forecasting the state of the main indicators of urban development with the purpose of determining the priority directions of its development is proved.

The main problems of urban development have been identified. The forecasting of the main indicators of the state of the main sectors of the economy and enterprises of the city was carried out, recommendations for determining the priority directions of its development were made.

Key words: urban economy, economic indicators, socio-economic strategy, development priorities, development plans.

Постановка проблеми. Для розробки соціально-економічної стратегії міста необхідно мати певні уявлення про тенденції що складаються в різних секторах економіки міста. На першому етапі подібної оцінки, необхідно проаналізувати динаміку основних показників розвитку міського господарства, стану економічної та соціальної інфраструктури. Прогноз тенденцій що складаються в економічних і соціальних секторах міського розвитку дасть можливість визначити і проранжувати пріоритети соціально-економічного розвитку міста.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми стратегічного планування розвитку міст розглядалися в наукових роботах як зарубіжних так і українських дослідників. Серед науковців насамперед слід виділити праці таких авторів, як: Р. Кемп, Е. Д. Блейкл, М. Портер, Л. С. Шеховцева, А. В. Єрмішина, В. В. Меркушов, В. І. Відянін, Н. В. Сментина, М. В. Степанов, Ю. К. Перський, Н. Я. Калюжнова, К. Кропанцев, Н. Кухарська, А. Воронікова, В. Н. Парахіна, К. А. Парахін та ін [1-5].

Невирішені раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на динамічний розвиток, в структурі економіки міста Чорноморська намітилися чітко визначені диспропорції,

які неможливо виправити без певної стратегії його розвитку. При сему, стратегія розглядається як плановий документ найвищого рівня в місті, а отже, її реалізація вимагає зосередження відповідних ресурсів. Очікується, що зусилля владних структур, громадськості, наукових кіл будуть спрямовані на успішну реалізацію передбачених стратегією пріоритетів та заходів [5].

Метою статті – дослідження та прогноз тенденцій що складаються в економічних і соціальних секторах міського розвитку що дасть можливість визначити і проранжувати пріоритети соціально-економічного розвитку міста.

Виклад основного матеріалу дослідження. Місто Чорноморськ розташоване на правому березі Сухого лиману, в 30-ти кілометрах від м. Одеси. Це один із найбільших морських портів на Чорному морі. Офіційна історія міста нараховує всього 44 роки, однак сама територія, на якій воно розташоване має свою багатовікову історію. Найдавнішим відомим місцем облаштування людей на території м. Чорноморська є багаточислове поселення Старе Бугово, розташоване на березі моря. До грудня 1791 р. – тобто до офіційного входження краю до складу Російської імперії – Буго-Дністровське межиріччя в різний час входило до складу Золотої Орди, Великого Князівства Литовського, Польського Королівства, Кримського ханства та Османської імперії. У 1790-1793 рр. землі міста входили до складу території Чорноморського козачого війська, а в період XVIII-XIX століття вони ставали домівкою для різних переселенців – греків, албанців і молдаван. По морському узбережжю та по правому берегу Сухого лиману були розкидані так звані Бугові хутори, чие походження зв'язане з конкретною історичною особою – бойовим офіцером Андрієм Бугою, який володів тут орними землями та побудував на свої кошти у 1814 р. першу будівлю церкви Успенія Божої Матері в Олександрівці. У 1896 р. на хуторі Бугово вже було 10 дворів, працювало кілька рибних заводів, а в околицях лиману поступово почали утворюватися землеробські господарства. Після встановлення радянської влади, у 1927 р., хутір Бугово був перейменований у Іллічівський, а ще через рік, місцеві селяни організували тут кілька товариств із спільної обробки землі. Корінні зміни в історії регіону сталися у 1950 р. після прийняття рішення про

спорудження судноремонтного заводу та робітничого селища на берегах Сухого лиману; вже у серпні 1952 року селище було віднесено до категорії міського типу та отримало назву Іллічівськ. Знаковими стали події 1957 р., коли на території Сухого лиману розпочали будівництво торгового порту, та 1964 р., коли почали будувати ще один порт – рибний. Статус міста Іллічівськ отримав 12 квітня 1973 року указом Президіуму Верховної Ради УРСР, коли селище міського типу Іллічівськ було включено до числа міст обласного підпорядкування. Ще однією важливою датою в історії міста виступає 2016 р., в якому м. Іллічівськ було перейменовано на Чорноморськ – великий портово-промисловий центр Одещини та України в цілому [7].

Місто Чорноморськ вважається одним з найвідоміших портових і курортних міст України. Воно активно розвивається, є курортним центром з доброю інфраструктурою та транспортною доступністю. В літню пору року воно заповнене відпочиваючими настільки, що чисельність населення іноді зростає майже втричі. Разом з тим, в м. Чорноморську є безліч зелених насаджень, облаштовано парки та сквери, громадські пляжі. Промислова зона відокремлена від житлової й абсолютно не заважає гарному відпочинку.

Чорноморськ входить до п'ятірки найбільш перспективних міст України, має залізничні та автомобільні підходи, пов'язані з головними магістралями країни, в ньому знаходиться й один із найбільших в країні за вантажообігом морський порт. В м. Чорноморську діють міжнародні поромні переправи Чорноморськ – Варна (Болгарія), Чорноморськ – Поті та Чорноморськ – Батумі (Грузія). В порту реалізовано міжнародний транспортний проект з обробки регулярного контейнерного потягу «Вікінг» за маршрутом Чорноморськ – Київ – Мінськ – Вільнюс – Клайпеда (також діє й в зворотному напрямку).

Берегова лінія Чорноморська з обладнаними пляжами має багатокілометрову протяжність, при чому найбільший муніципальний пляж має Блакитний прапор – нагороду, яка підтверджує, що морська вода придатна для безпечного купання та відповідає високим стандартам якості.

Місто має розвинену торгово-розважальну мережу: тут працює безліч магазинів різної спрямованості, кафе та

ресторанів, нічних клубів, готелів. Також м. Чорноморськ займає одне з перших місць серед населених пунктів Південної України за площею зелених зон, скверів та парків на одного жителя. Завдяки цьому в місті завжди дуже затишно, та навіть у найспекотніший день можна знайти місце для відпочинку.

Загальна площа міста становить 26,46 кв. км., воно розташоване на узбережжі Чорного моря на правому березі Сухого лиману у степовій фізико-географічній зоні. Відстань до облцентру становить 28 км і проходить автошляхом Н04.

Клімат міста помірно-континентальний з короткою малосніжною зимою та тривалим спекотним літом. Середньорічна температура у липні становить плюс 20,9 °С, у січні – мінус 1,6 °С.

Місто Чорноморськ – сучасний транспортно-логістичний вузол, промисловий, торговельний, туристичний і культурний центр півдня України. Приморське та прикордонне положення забезпечує місту та всьому регіону значні можливості для розвитку міжнародного співробітництва та зовнішньоекономічної діяльності.

Основні показники соціально-економічного розвитку міста за 2015-2016 рр. та його частка у регіоні представлені в таблиці 1.

Як свідчать дані табл. 1, з огляду на частку м. Чорноморська в загальній території області, місто робить достатньо вагомий внесок у розвиток чорноморського регіону. Позитивно характеризує місто й динаміка розглянутих показників, яка вказує на підвищення соціально-економічного потенціалу.

У відповідності до представлених даних можна зробити висновок, що м. Чорноморськ виступає одним із самих розвинених міст Одеської області: за більшістю розглянутих соціально-економічних показників воно посідає друге після м. Одеси місце.

Місто Чорноморськ характеризується високим рівнем заробітної плати (в 2,3 рази більше, ніж мінімальна заробітна плата по Україні), низьким рівнем безробіття, достатньо високим рівнем капітальних інвестицій тощо.

Таблиця 1

**Основні соціально-економічні показники
міста Чорноморськ**

Показник	Одиниця виміру	Значення за роками		Частка міста в регіоні (за показником 2016 року), %	Темп приросту показника, %
		2015	2016		
1	2	3	4	5	6
Територія	км кв.	26,46	26,46	0,08	0,0
Кількість наявного населення на кінець року	тис. осіб	72,6	72,5	3,0	-0,1
Обсяг реалізованої промислової продукції у фактичних цінах	млн. грн.	1128,4	2388,6	5,3	111,7
Інвестиції в основний капітал у фактичних цінах	млн. грн.	727,0	1004,5	6,0	38,2
Введення в експлуатацію загальної площі житла	тис. м ²	53,7	42,9	7,4	-20,1
Обсяг перевезених вантажів автомобільним транспортом	тис. т	1227,0	1755,5	8,3	43,1
Роздрібний товарооборот підприємств у фактичних цінах	млн. грн.	1143,0	1405,3	3,2	22,9
Обсяг реалізованих товарів і послуг (включаючи ПДВ)	млн. грн.	13490,8	14805,0	0,03	
Експорт товарів та послуг	млн. дол. США	124317,8	174127,7	11,5	40,1
Імпорт товарів та послуг	млн. дол. США	113770,4	91897,7	7,4	-19,2
Середньорічна кількість найманих працівників	тис. осіб	19,7	19,3	4,5	
Кількість зареєстрованих безробітних на кінець року	осіб	133	90	0,6	
Середньомісячна заробітна плата	грн.	5519	7249	x	

У 2016 р. інвестиції в основний капітал становили 1004,512 млн. грн. або, як видно з табл. 1.2, 13870,8 грн. у розрахунку на одну особу та 6,0% в обласному підсумку. Динаміка інвестицій в основний капітал у розрахунку на одного мешканця міста представлена на рис. 1.

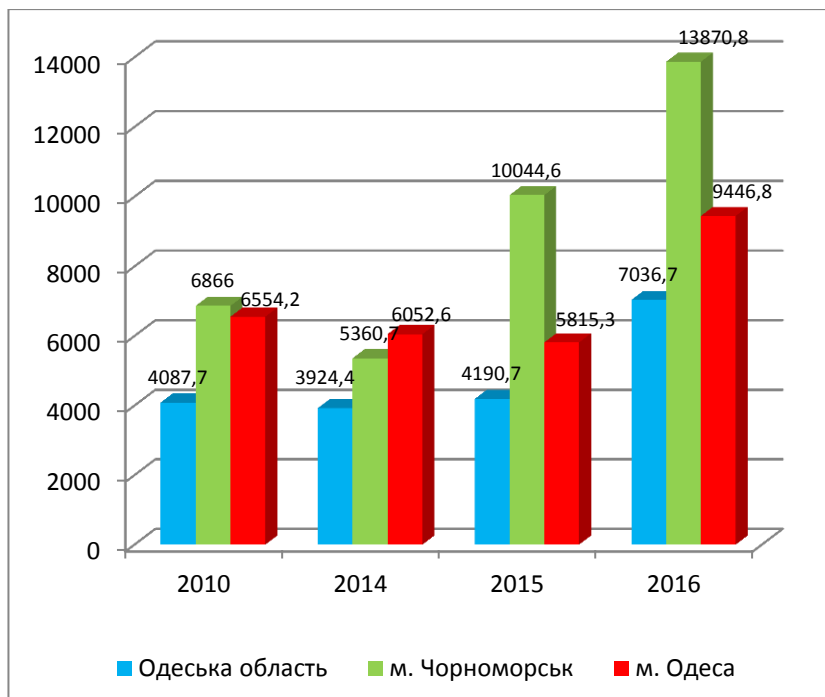

Рис.1. Динаміка інвестицій в основний капітал на одну особу, грн [5].

Дані рис. 1 вказують на сприятливу динаміку зростання інвестицій в місті. Більш того, у розрахунку на одну особу їх обсяг є значно більшим, ніж у середньому по області та навіть в обласному центрі – м. Одесі.

Місто Чорноморськ – місто, що об'єднує достатньо розвинені промисловий, морегосподарський, транспортний і курортно-рекреаційний комплекси, фінансову й соціальну інфраструктуру.

Підприємництво відіграє надзвичайно велику роль в добробуті міста та сприятливо впливає на його соціально-економічне становище, що обумовлено динамічним розвитком бізнес-структур. Станом на перше жовтня 2017 р. місто налічувало 2734 юридичні особи. Динаміка кількості юридичних осіб за останні три роки наведена на рис. 2.

Рис. 2. Кількість юридичних осіб м. Чорноморськ, 2014-2016 рр [5].

Як свідчать дані рисунку, останніми роками чисельність суб'єктів господарювання поступово збільшується – за останні три роки кількість юридичних осіб у місті збільшилась на 5,3% або на 133 відкритих нових справ, що вказує на позитивні тенденції в розвитку бізнесу м. Чорноморська.

Більш детально тенденції зміни кількості юридичних осіб наведені в табл. 2.

Таблиця 2

Динаміка кількості юридичних осіб м. Чорноморська

Дата	Кількість юридичних осіб, од.	Цепні темпи зростання, %
01.01.2015	2524	x
01.01.2016	2616	103,6
01.01.2017	2657	101,5
01.10.2017	2734	102,8

Дані таблиці свідчать, що кількість юридичних осіб постійно зростала, а в 2017 р. станом на початок жовтня, вона й зовсім зросла на 8,3% порівняно із початком 2015 р. – кінцем 2014 р.

Є й інші позитивні зміни: прибутки деяких підприємств зростають, негативний результат до оподаткування знижується, знижується й частка підприємств, що тримали збиток (табл. 3).

Таблиця 3

Основні показники діяльності підприємств м. Чорноморська,
2014-2016 рр. (складено автором за даними [5-6])

Показник	2014	2015	2016	Темп приросту показника у 2016 у порівнянні з 2014 рр., %
Фінансовий результат до оподаткування, млн. грн.	-5983,1	-6337,9	-3135,6	-47,6
Прибуток до оподаткування прибуткових підприємств, млн. грн.	606,2	971,3	891,5	47,1
Кількість підприємств, які держали прибуток, %	60,0	65,5	63,8	6,3
Збиток до оподаткування підприємств, млн. грн.	6589,3	7309,2	4027,1	-38,9

Найбільш прибутковими галузями підприємництва міста є промисловість, оптова та роздрібна торгівля, ремонт автотранспортних засобів, тимчасове розміщення та організація харчування, інформація та телекомунікації. До збиткових галузей ведення бізнесу можна віднести будівництво, транспортну та логістичні сфери, операції з нерухомим майном, професійну, наукову та технічну діяльність. Найбільших збитків зазнала транспортна галузь м. Чорноморська (-2962,9 млн. грн.),

представлена безпосередньо транспортом, складським господарством, поштовою та кур'єрською діяльністю.

З метою налагодження більш тісного діалогу із суб'єктами підприємницької діяльності в місті активно працює Фонд підтримки малого підприємництва та реалізується Програма його підтримки. Також для допомоги підприємцям у м. Чорноморську активно функціонує Центр надання адміністративних послуг, який взаємодіє з суб'єктами надання адміністративних послуг та представниками регіональних, місцевих дозвільних органів в частині подання заяв та видачі документів дозвільного характеру, переоформлення, видачі дублікатів, анулювання документів дозвільного характеру.

Чорноморськ – це єдиний повністю сформований в українському Причорномор'ї локальний територіально-виробничий комплекс-промисловий вузол.

Структура промисловості міста у 2016 році за видами економічної діяльності наведена на рис. 3.

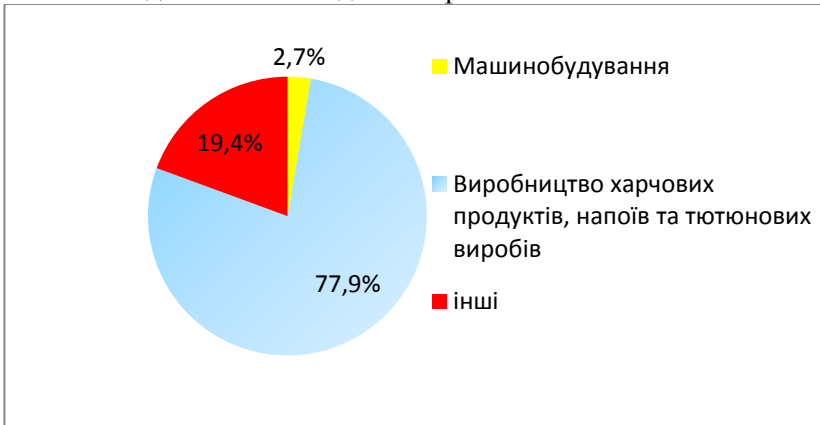

Рис. 3. Розподіл обсягів реалізованої промислової продукції за видами діяльності, 2016 р.
(складено автором за даними [5-6])

Як видно з рис. 3, найбільша питома вага в структурі виробництва промислової продукції міста належить підприємствам харчової промисловості (77,9%). Частка підприємств машинобудування складає 2,7%.

Основними промисловими підприємствами міста є:

- ПАТ «Іллічівський судноремонтний завод», яке займається ремонтом суден та виготовлення контейнерів;
- ТОВ «Аквафрост», що спеціалізується на виробництві рибно́ї продукції;
- ПрАТ «АДМ Іллічівськ» і ТОВ «Українська чорноморська індустрія», що виробляють рослинну олію;
- ТОВ «Укркава», що виробляє кавову продукцію;
- ТОВ «Юг-Поліграф», яке займається виготовленням поліграфічної продукції;
- ТОВ «Хай Рейз Констракшинз Холдинг», що займається виробництвом товарного бетону;
- ТОВ «Лиман», яке виловлює та переробляє рибу;
- дочірнє підприємство «Тумен-електро», що виробляє кабельну продукцію.

Тенденція зміни обсягів реалізованої промислової продукції представлена на рис. 4.

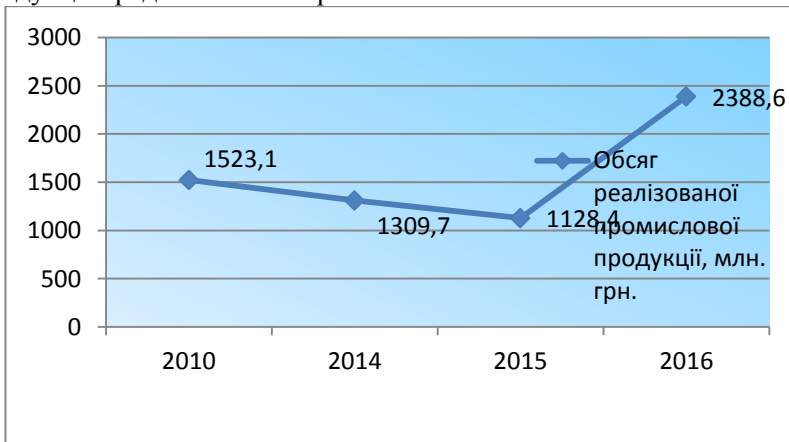

Рис. 4. Зміна обсягів реалізованої промислової продукції в м. Чорноморськ у фактичних цінах (складено автором за даними [5-6])

Як видно з рис. 4, у 2016 р. порівняно з 2015 р. обсяги реалізованої промислової продукції збільшилися в 2,1 рази, що обумовлено швидким розвитком харчової промисловості міста, яка за останні три роки зросла майже втричі.

Збільшення обсягів реалізованої продукції промисловості позначилося й на підвищенні позиції міста в обласному підсумку (див. табл. 4).

Таблиця 4

Обсяг реалізованої продукції промисловості

Показник	Значення за роками		
	2014	2015	2016
Обсяг реалізованої продукції промисловості м. Чорноморськ (у фактичних цінах), млн. грн.	1309,7	1128,4	2388,6
Частка міста в обласному підсумку, %	4,4	2,5	5,3

Про позитивний напрям розвитку промисловості свідчать й результати до оподаткування – протягом останніх двох років галузь нарешті стала прибутковою (18,5 млн. грн. у 2015 р. і 105,6 млн. грн. у 2016 р.).

Чорноморськ займає вигідне географічне положення не тільки в Україні, але і на Євразійському континенті в цілому, є одним із головних транспортних вузлів України.

У місті розвинуті наступні види транспорту: морський, залізничний, автомобільний. Транспортний комплекс був і залишається важливою складовою в структурі економіки міста.

Основними транспортними підприємствами міста є: Державне підприємство «Морський торговельний порт «Чорноморськ» та Іллічівська філія державного підприємства «Адміністрація морських портів України». В місті також працюють ТОВ «Іллічівський морський рибний порт» і ТОВ «Іллічівський зерновий термінал». На підприємствах транспортної галузі працює більше 7 тис. осіб.

В сфері автомобільного транспорту в місті функціонують 11 фірм, як то: ТОВ "Фірма «Ліман»", ТОВ «Діамант», ПАК «ЧТК» тощо.

Основні показники, що характеризують транспортну діяльність міста, наведені в табл. 5.

Таблиця 5

Показники роботи транспортної галузі міста

Показник	Значення за роками				Частка міста в обласному підсумку в 2016 р., %
	2010	2014	2015	2016	
Перевезено вантажів автомобільним транспортом, тис. т	525,9	1524,9	1227,0	1755,5	8,2
Вантажообіг автомобільного транспорту, млн. т*км.	106,4	280,0	203,1	305,0	12,9
Середня відстані перевезень, км.	184	166	174	184	x

Дані таблиці свідчать про підвищення значення автомобільного транспорту в економіці міста. Чорноморськ налічує 10 міських маршрутів автотранспорту та 6 міжміських. Загальний обсяг вантажопереробки в 2015 р. становив 19,3 млн. тонн, а у 2016 р. сягнув 20,2 млн. т.

Місто Чорноморськ – відомий осередок рекреаційно-туристичного господарства країни, для якого характерні комфортні природно-кліматичні умови, природно-рекреаційний потенціал (море, лиман, пляжі). В поєднанні культурною аурою міста це створює сприятливі передумови пріоритетного розвитку санаторно-курортного господарства та туризму, орієнтованих на обслуговування як вітчизняних, так і іноземних відвідувачів.

Варто відзначити, що пляжна зона Чорноморська відзначена «Блакитним прапором», головним символом чистоти. Це означає що стан пляжів, якість піску та чистота води в морі відповідають досить суворим стандартам. Пляжів тут два: Центральний – з безліччю водних розваг, і Райдужний, який підійде для більш спокійного відпочинку.

На Центральному пляжі є все щоб зайняти дітей і самому активно відпочити. Можна взяти напрокат водний велосипед або скутер, покататися на банані, політати за катером на парашуті. Прямо на пляжі є волейбольне поле з трибунами,

де проводяться всеукраїнські та міжнародні змагання з пляжного волейболу.

В місті функціонує 4 клубних заклади загальною місткістю 0,8 тис. місць, серед яких можна виділити клуб «Метрополіс», який пропонує боулінг. Відзначимо також досить розвинене культурне життя міста: тут діють декілька бібліотек, будинок творчості, Палац культури, виставковий зал, три будинки культури, яхт-клуб і музей образотворчих мистецтв, де виставлена знаменита порцелянова колекція XVIII століття.

Існують й спеціальні заклади для дітей: варто відвідати місцевий парк відпочинку, лунапарк і взимку льодовий каток. Загальна кількість дитячих закладів відпочинку м. Чорноморська складає 17 одиниць.

В місті діють 7 туристичних операторів, з яких екскурсійну діяльність здійснює тільки 1. Також тут функціонують 9 колективних засобів розміщення. Доба проживання в Чорноморську під час курортного сезону 2016 р. коштувала від 500 до 3000 грн.

Найпопулярніші варіанти проживання в Чорноморську включають:

- готелі – де можна не тільки відпочити, а й при необхідності приділити трохи часу справам. В них, крім того, що можна зняти номер, також можливо орендувати кімнати для переговорів і конференц-зали, отримати послуги косметологів та інших фахівців, відвідати салони краси та паркінг (Готель Снігова Королева, Готелі Ніка та Ніка 2, Готель Моряк, кемпінг «Україна»);

- міні-готелі – де до послуг гостей, крім розміщення в номерах різної категорії також надається безліч інших зручностей: кімнати для переговорів, паркінги, дитячі майданчики, кафетерії. Деякі з номерів обладнані кухнею для самостійного приготування (Міні-готель Пале, Міні-готель Sicilia);

- гостьові будинки – будинки для розміщення двох-трьохсімей із затишними двориками та територією, обладнаною альтанками та зонами барбекю.

Протягом 2016 р. послугами турагентів м. Чорноморська скористалось 590 туристів, що на 52,1% більше ніж у попередньому році.

Місто є значним торговельним центром в області. В 2016 р. місто налічувало 90 стаціонарних і напівстаціонарних об'єктів роздрібної торгівлі (кіосків та автозаправних станцій), 68 магазинів роздрібної торгівлі (26 з яких є продовольчими), 26 аптечних закладів. Загальна площа магазинів роздрібної торгівлі складає 21,0 тис. м.кв. Обсяг роздрібного товарообігу дорівнював 1405,3 млн. грн., або 23,5 тис. грн. на одну особу. Динаміка всіх показників роздрібного товарообігу характеризується позитивною тенденцією (рис. 5).

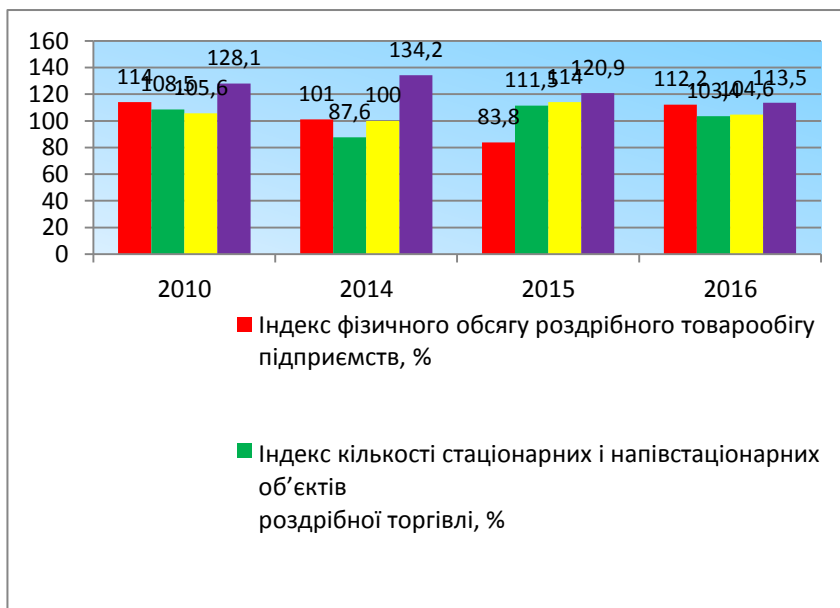

Рис. 5. Індекси динаміки показників розвитку товарообігу у % до попереднього року (складено автором за даними [5-6])

Частка роздрібного товарообігу в обласному підсумку останніми роками залишається майже незмінною і коливає між 2,9% (2010 р.) та 3,2% (2016 р.).

Оптовий товарообіг міста у 2016 р. склав 4369,0 млн. грн. або приблизно 5,8% від обласного обсягу. У структурі товарообігу 74,7% припадає на непродовольчі товари. Динаміка оптового товарообігу також може бути охарактеризована

позитивними змінами – порівняно із 2015 р. її вартість виросла на 21,6%.

Зовнішньоекономічна діяльність. Географічне положення та розвиненість транспортної інфраструктури обумовлює високий рівень розвитку міжнародної торгівлі м. Чорноморська. Загальний обсяг експорту товарів міста у 2016 році становив 174127,7 тис. дол. США, що більше від рівня 2015 року на 40,1%. Імпорт досяг рівня 91897,7 тис. дол. США та зменшився порівняно з минулим роком на 19,2%. Сальдо зовнішньої торгівлі міста у 2016 році позитивне: експорт товарів перевищує імпорт на 82230,0 тис. дол. США. Коефіцієнт покриття експорту імпортом складає 1,89. В обласному підсумку частка експорту товарів складає 11,5%, а імпорту – 7,4%.

Найбільші партнери міста з експорту-імпорту товарів у 2016 р. наведені на рис. 6.

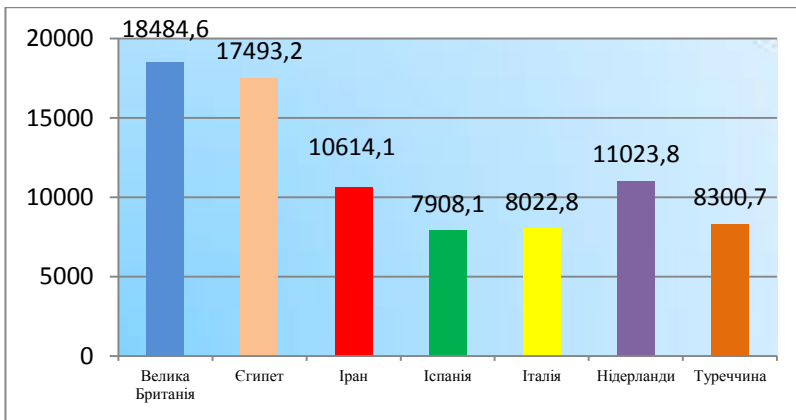

Рис. 6. Найголовніші партнери м. Чорноморськ з експорту-імпорту товарів, 2016 р [6].

Найзначнішими елементами в структурі зовнішньої торгівлі виступили: мінеральні продукти (30,8%), електротехнічне обладнання та машини (14,4%), продукти рослинного походження (14,0%), вироби з кераміки та скла (14,0%), різні промислові товари (4,9%) тощо. Розвиненою у місті є й зовнішня торгівля послугами: їх експорт в 2016 р. дорівнював 129526,1 тис. дол. США (на 16,2% менше ніж у 2015

р.), а імпорт – 10911,3 тис. дол. США. (на 10,1% менше ніж у 2015 р.). У 2016 р. сальдо експорту-імпорту було позитивним і складало 118614,8 тис. дол. США. Найголовніші партнери міста за обсягом зовнішньої торгівлі послугами наведені на рис. 7.

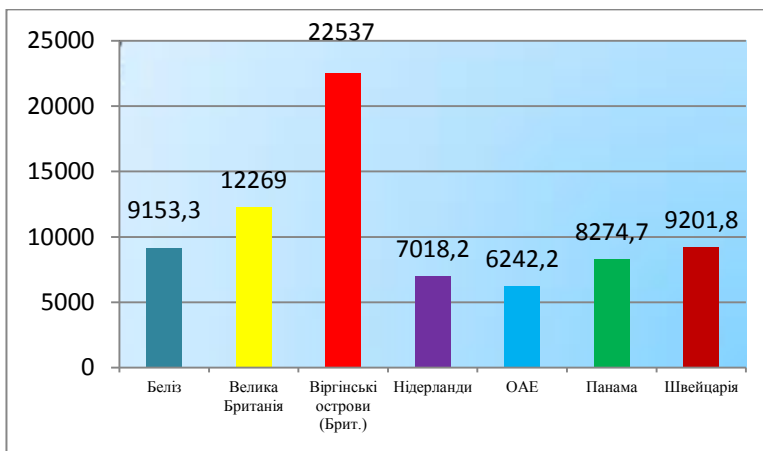

Рис. 7. Найголовніші партнери м. Чорноморськ з експорту-імпорту послуг, 2016 р [6]

В структурі зовнішньої торгівлі послугами переважає торгівля транспортними послугами (72,1%, з них 60,1% припадає на морський транспорт) та діловими послугами (26,4%).

Останніми роками в м. Чорноморську спостерігається поступове збільшення кількості населення (рис. 8).

Так, за останні три роки чисельність населення міста зросла на 1,8%, а за останні десять – на 7,4%. Чисельність зайнятих міста становить 26,6% від загальної чисельності населення. На кінець 2016 р. статус безробітних мали 90 осіб. Рівень зареєстрованого безробіття має тенденцію до зниження протягом останнього трьохрічного періоду – в середньому на 28,2% щорічно та є одним із найнижчих в Україні. Середня тривалість безробіття складає 5 місяців. Також варто відмітити, що в 2016 р. у місті вперше потреба роботодавців у працівниках для заміщення вакантних робочих місць більша ніж кількість безробітних (118 до 90).

Рис. 8. Динаміка чисельності населення м. Чорноморська, 1991-2016 рр.

Середньооблікова кількість штатних працівників на підприємствах міста у 2016 р. становила 19,3 тис. осіб або 4,5% від середнього рівня по області. Станом на 01.10.17 – 18,3 та 4,3%.

Головним джерелом доходу та підвищення добробуту населення є заробітна плата, яка у структурі доходів становить близько 42%. Номінальна заробітна плата одного середньооблікового штатного працівника по місту за 2016 р. становила 7249 грн., що на 50,7% більше ніж по області та на 39,9% більше ніж по Україні. Також відмітимо, що станом на 01.10.17 р. відбулось ще одне збільшення заробітної плати – до 8340 грн.

В структурі доходів населення варто відзначити й допомогу міських органів самоврядування. Так, більше 13,0 тис. мешканців міста отримують різні види грошової та натуральної допомоги за рахунок коштів міського бюджету. В місті діє цільова Програма соціального захисту та соціальної підтримки ветеранів, інвалідів, одиноких пенсіонерів, малозабезпечених верств населення, молоді, сімей з дітьми, дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування.

Відповідно до цієї Програми м. Чорноморськ виділяє кошти на:

- адресну матеріальна допомогу інвалідам бойовим дій в Афганістані та в зоні проведення АТО, сім'ям загиблих в

Афганістані та в зоні проведення АТО (пенсія в 2016 р. склала 600,0 грн. щомісячно);

- адресні доплати ветеранам медичної праці в залежності від стажу роботи (від 50 до 100 грн.);

- додаткові адресні соціальні доплати непрацюючим пенсіонерам Чорноморської територіальної громади, розмір пенсії яких не перевищує 1611,00 грн. В 2016 р. цю допомогу отримують біля 7437 непрацюючих пенсіонерів міста, всього на суму більше 5000,0 тис.грн.;

- одноразову допомогу учасникам бойових дій в Афганістані, на території інших держав, в зоні проведення АТО, Почесним громадянам міста та їх вдовам, непрацюючим інвалідам I та II груп, багатодітним сім'ям, жителям міста, котрим виповнилось 90 і більше років.;

- забезпечення безкоштовними медикаментами та зубопротезуванням (було виділено 2543,0 тис.грн. в 2016 р.);

- адресну матеріальну допомогу за заявами громадян, які опинилися в важкому матеріальному становищі;

- адресну допомогу в розмірі 250,0 грн. неповнолітнім дітям, на період перебування їх батька (матері) в зоні проведення АТО.

Бюджет м. Чорноморська також передбачає виплати в розмірі 3397,7 тис. грн. для 3100 сімей – одержувачів субсидій для компенсації оплати за комунальні послуги. Восени, малозабезпечені громадяни (більш 800 осіб) отримують продуктові набори; за рахунок коштів міського бюджету організуються безкоштовне харчування гарячими обідами малозабезпечених громадян. На ці цілі в 2016 р. було використано близько 200,0 тис. грн.

Соціальна інфраструктура міста. Система дошкільної освіти станом на кінець 2016 року охоплює 13 дошкільних навчальних закладів, які відвідували 2533 дітей. Рівень охоплення дітей дошкільного віку становить 68%. Завантаженість дошкільних навчальних закладів зростає, й у 2016 р. вона становила 131 дитину на 100 місць.

У місті функціонує 12 загальноосвітніх навчальних закладів, у яких протягом 2016/2017 навчального року навчалось 7756 учнів.

Місто налічує 6 позашкільних закладів, до яких відносяться:

- дитячий стадіон «Шкільний»;
- будинок дитячої та юнацької творчості;
- центр еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді;
- центр науково-технічної творчості учнівської молоді;
- комплексна дитячо-юнацька спортивна школа;
- дитячо-юнацька спортивна школа з шахів та шашок.

У м. Чорноморську діють 2 професійно-технічних училищ: морський коледж Одеського національного морського університету та професійний судноремонтний ліцей.

У 2016 році пріоритетами розвитку сфери освіти стали:

- збереження та подальший розвиток загальноосвітніх навчальних закладів, забезпечення позитивних системних змін у реформуванні освітньої галузі міста, висока якість освітніх послуг та достатній рівень навчальних досягнень учнів;

- повне забезпечення вітамінними сніданками та гарячими обідами учнів 1-4 класів загальноосвітніх навчальних закладів;

- створення сприятливих умов для забезпечення відпочинку та оздоровлення дітей та молоді міста;

- приведення матеріально-технічної та навчальної бази закладів освіти у відповідність до сучасних стандартів організації навчального середовища;

- проведення капітальних і поточних ремонтів приміщень, інженерних мереж і територій навчальних закладів;

- приведення систем пожежної безпеки навчальних закладів у відповідність до діючих стандартів тощо.

У 2016 році капітальні видатки на придбання обладнання, ремонти та реконструкцію закладів освіти склали 16 499,9 тис. грн. У 2017 р. капітальні видатки на капітальний ремонт і реконструкцію шкіл становитимуть 1500,00 тис. грн.; загальний обсяг видатків міста на забезпечення діяльності освітніх закладів складе близько 175,0 млн. грн., на відпочинок та оздоровлення дітей та молоді буде виділено 1112,4 тис. грн.

Важливим елементом соціальної інфраструктури міста є й лікарняна сфера. У місті працюють 8 медичних закладів, які

представлені багатoproфільним стаціонаром басейнової лікарні на водному транспорті, дорослою та дитячою поліклініками, стоматологічною поліклінікою, жіночою консультацією, двома цеховими амбулаторними підрозділами та відділенням швидкої та невідкладної допомоги. В сфері управління державної адміністрації знаходиться 1 лікарняний заклад, розрахований на 390 лікарняних ліжок. Забезпеченість населення лікарняними ліжками на 10 тис. осіб складає 53,9. В закладах охорони здоров'я працевлаштовано більше 1200 осіб.

Задля покращення якості надання медичних послуг в 2016 р. у місті реалізувалась Програма покращення здоров'я населення, в рамках якої було витрачено 7,75 млн. грн.:

- на капітальний ремонт неврологічного відділення (2 471,2 тис. грн.);

- капітальний ремонт дезінфекційного відділення (649,87 тис. грн.);

- підготовку лікарні до осінньо-зимового періоду (300,0 тис. грн.);

- підготовку лікарні до осінньо-зимового періоду (300,0 тис. грн.);

- придбання лікарських засобів для громадян, які лікуються на стаціонарному відділенні лікарні і є членами благодійної організації «Лікарняна каса м. Чорноморська» (1 739,3 тис. грн.);

- придбання медичного обладнання для відділень лікарні (646,9 тис. грн.);

- придбання стоматологічного обладнання (311,0 тис. грн.).

У місті також працює членська благодійна організація «Лікарняна каса м. Чорноморська», членами якої є 10 545 осіб. У 2016 році за рахунок лікарняної каси отримали допомогу на лікування 4 315 осіб.

Прогнозний обсяг видатків бюджету міста Чорноморська на 2017 рік на утримання закладів охорони здоров'я складає близько 100,0 млн. грн. Найбільшу питому вагу у видатках галузі складатимуть видатки на оплату праці з нарахуваннями – 68 808,0 тис. грн., комунальні послуги – 6 597,9 тис. грн.

На придбання медикаментів та зубопротезування – 12 052,1 тис. грн., зокрема.:

- для лікарняної каси – 2 500,0 тис. грн.;
- для пільгової категорії громадян – 2 800,0 тис. грн.;
- на пільгове зубопротезування – 900,0 тис. грн.

Наступним елементом соціальної інфраструктури міста є сфера культури. Фінансування галузі культури м. Чорноморська на 2016 рік складало 15884,3 тис. грн., в тому числі на проведення культурно-масових заходів – 500 тис. грн., на роботи з ремонту опалювальної системи Центральної міської бібліотеки ім. Рядченка – 180,0 тис. грн.

Однією з самих масштабних культурних подій 2016 року в Чорноморську стало свято альтернативної музики, свободи, спілкування і творчості – XIV Міжнародний фестиваль «Джаз Коктебель». «Джаз Коктебель» зумів встановити перший за останні роки рекорд за кількістю творчих майданчиків і відвідувачів, які приїхали на фестиваль. «Родзинкою» цьогорічного заходу став спільний з міським відділом культури проект «Джаз і море», який проходив протягом трьох днів на базі Палацу культури, в рамках якого проведено вечір пам'яті одеського піаніста Юрія Кузнецова, програму «Джазовий рояль» з виконанням золотих джазових стандартів і вечір гарячого латиноамериканського джазу та босанови. Фестиваль «Джаз Коктебель» став найбільшою музичною подією за всю історію Чорноморська.

Також протягом 2016 року мешканці Чорноморська мали можливість відвідати 29 художніх виставок майстрів Одещини та України. Фонди музею поповнилися цінними дарунками в кількості 55 одиниць. Це 40 картин живопису, 12 графіки та 3 предмета декоративно-прикладного мистецтва.

Цього ж року в місті реалізовувалася Міська програма розвитку фізкультурно-оздоровчої роботи за місцем проживання населення «Спорт для всіх», на реалізацію заходів якої було виділено 386,3 тис. грн. Спільно зі спортивними клубами протягом року організовано більше 100 міських спортивних заходів; 20 обласних, всеукраїнських, міжнародних спортивних заходів.

На 2017 рік у місті заплановано проведення 5 міжнародних змагань (Чемпіонати Європи, Світу), 28 Чемпіонатів України, 30 Чемпіонатів Одеської області.

У 2017 році в міському бюджеті на розвиток фізичної культури и спорту передбачені кошти у розмірі 4 319,4 тис. грн., в тому числі:

- на реалізацію заходів Міської програми «Спорт для всіх» - 491,2 тис. грн.;
- на проведення міських, обласних та всеукраїнських навчально-тренувальних зборів та змагань – 225,0 тис. грн.;
- на стипендії видатним спортсменам міста – 120,0 тис. грн.;
- на придбання спортивного обладнання та інвентарю для дитячо-юнацьких спортивних шкіл – 400,0 тис. грн.;
- на оплату відряджень спортивних команд і спортсменів міста, які беруть участь в обласних, всеукраїнських та міжнародних змаганнях – 200,0 тис. грн.

Житловий фонд. Система життєзабезпечення та благоустрою міста. Чорноморськ – місто із сформованою структурою міської забудови, промисловими та рекреаційними територіями. Територія міської ради включає місто Іллічівськ, селище Олександрівка, села Малодолинське та Бурлача Балка. Загальна площа житлового фонду складається з 264 багатоповерхневих будинків, загальною площею 1544 тис. кв.м., з них:

- 200 будинків – комунальної власності;
- 13 будинків – житлово-будівельні кооперативи;
- 35 будинків – ОСББ;
- 16 будинків – відомчі.

Ветхий житловий фонд міста складає 5349 м.кв. площі або 20 житлових будинків; аварійних житлових будинків в місті немає. Житловий фонд міста має низький рівень зношеності – 0,3%, а прийняття в експлуатацію нового житла має позитивну тенденцію до зростання (рис. 9).

У структурі житлового фонду переважає багатоквартирний житловий фонд, частка якого становить більш ніж 90% загального обсягу житла, основна частина – багатоповерхова.

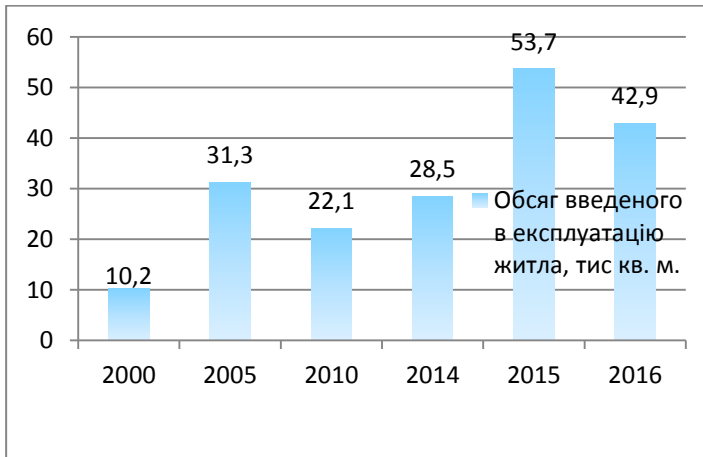

Рис. 9. Динаміка обсягів введення в експлуатацію житла в м. Чорноморську, 2000-2016 рр [5].

Рівень забезпечення населення житлом становить 21,3 кв.м. загальної площі на особу, що вище від середнього по Україні на 2,0% (20,8 кв.м). Основною причиною забезпеченості житла у місті та сприятливих умов для проживання є проведення міською радою спеціальних програм розвитку.

Так, в м. Чорноморську діє програма «Основні напрямки благоустрою в межах території Чорноморської міської ради Одеської області на 2015-2018 рр.», направлена на розроблення та здійснення ефективних і комплексних заходів з утримання території міста в належному стані. Згідно до цієї Програми проводяться заходи з комплексного благоустрою міста та прилеглих сіл, які включають в себе капітальний ремонт споруд, реконструкцію об'єктів міського благоустрою, озеленення вулиць, скверів і парків, заміну вимощення пішохідних тротуарів і бульвару, улаштування кутків відпочинку, ремонт зовнішнього освітлення, ілюмінації та вулично-дорожньої мережі.

Метою Програми є визначення й реалізація основних заходів, спрямованих на благоустрій території, надання місту сучасного архітектурного вигляду, здійснення ефективних заходів по ремонту та утриманню об'єктів благоустрою міста у належному санітарно-технічному стані, збереження та охорону

навколишнього природного середовища, створення оптимальних умов праці та відпочинку для мешканців і гостей міста Чорноморська.

Основні напрями діяльності програми представлені трьома наступними пунктами:

1. Програмою передбачена щорічна розробка відділом комунального господарства та благоустрою Чорноморської міської ради заходів щодо благоустрою міста на поточний рік з включенням конкретних об'єктів для проведення капітального і поточного ремонтів, реконструкції і благоустрою. Ці заходи щорічно затверджуються виконавчим комітетом міської ради у першому кварталі поточного року після затвердження міського бюджету.

2. Комплексний благоустрій територій житлових мікрорайонів, що містить у собі ремонт, реконструкцію доріг, внутрішньо кварталних проїздів і пішохідних тротуарів, ремонт та влаштування зовнішнього освітлення, озеленення, влаштування дитячих ігрових і господарських майданчиків, облаштування зелених кутків відпочинку.

3. Особлива увага приділяється благоустрою дворових територій і створенню сприятливих умов для життєдіяльності в мікрорайонах, кварталах і житлових масивах, в т.ч. створенню нових і відновленню існуючих дитячих та ігрових майданчиків.

Фінансування програми здійснюється за рахунок місцевих бюджетів та інших джерел, незаборонених законодавством України. Загальна сума виділених коштів складає 164,5 млн. грн.; їх розподіл за роками представлений на рис. 10.

На території міста функціонують наступні комунальні підприємства:

- Комунальне підприємство «Чорноморськтеплоенерго»;
- Комунальне підприємство «Бюро технічної інвентаризації»;
- Комунальне підприємство «Чорноморське проектно-виробниче архітектурно-планувальне бюро»;
- Комунальне підприємство «Зеленгосп»;
- Комунальне підприємство «Міське управління житлово-комунального господарства»;
- Комунальне підприємство «Чорноморськводоканал»;

- Комунальна установа «Територіальний центр соціального обслуговування»;
- Комунальне підприємство – фірма «Райдуга»;
- Комунальне підприємство «Чорноморський маяк»;
- Комунальне підприємство «Муніципальна охорона».

Рис. 10. Обсяг фінансування програми, 2015-2018 рр [5].

Основним напрямком роботи комунальних підприємств є вжиття заходів для надання якісних послуг населенню Чорноморської територіальної громади з метою створення сприятливих умов для його життєдіяльності.

Екологічна ситуація на території міста. Охорона довкілля є одним з основних пріоритетів соціально-економічного розвитку регіону. Місто Чорноморськ одночасно є містом з розвинутою курортною інфраструктурою та великим транспортно-промисловим центром, що впливає на екологічний стан міста. Структурні елементи екологічної мережі міста наведені на рис. 11.

Для міста характерне значне розмаїття природних і соціально-економічних умов, вигідне економіко-географічне розташування, багаті рекреаційні ресурси, розвинені галузі соціальної сфери у поєднанні з наявною курортною інфраструктурою та потенційно перспективною індустрією туризму.

Водночас економічне зростання в місті супроводжується також зростанням забруднення навколишнього середовища. Екологічні проблеми, що потребують вирішення, пов'язані з:

- проблемою утилізації відходів;
- забрудненням атмосферного повітря шкідливими речовинами;
- недостатньою кількістю та площею об'єктів природно-заповідного фонду;
- застарілістю технологій виробництва та обладнання;
- високим рівнем концентрації промислових об'єктів;
- несприятливою структурою промислового виробництва з високою концентрацією екологічно небезпечних виробництв.

Рис. 11. Складові структурних елементів екологічної мережі м. Чорноморська, 2016 р.

Характерними рисами погіршення екологічного стану є хімічне та фізичне забруднення повітряного басейну, поверхневих і підземних вод, руйнування та забруднення землі.

Основні проблемні питання в Чорноморську пов'язані з водопостачанням, водовідведенням, залежністю від «Інфоксводоканалу», шкідливою дією вод, розміщенням та знешкодженням відходів, забрудненням атмосферного повітря, зсувними процесами.

Основним джерелом питної води Чорноморська є річка Дністер, господарська діяльність в басейні якої призводить до

погіршення якості води та ускладнює водопостачання до населення. Вода Дністра вміщує високі концентрації нітритів, фосфатів, заліза, міді, хрому, нафтопродуктів, кальцію, у зв'язку з чим в місті встановлюється устаткування для її очистки.

Чорноморськ – місто, що виділяється у господарському комплексі регіону своїми транспортно-розподільчими функціями та розвиненою промисловістю.

В місті знаходяться багато підприємств, що у процесі діяльності впливають на стан атмосферного повітря. Так, протягом 2016 року у повітряний басейн міста від стаціонарних джерел надійшло 0,980 тис.т. шкідливих речовин (табл. 6).

Таблиця 6
Динаміка викидів стаціонарними джерелами в атмосферне повітря, тис. т.

Тип викиду	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Пил	0,843	0,272	0,254	0,280	0,301	0,266
Діоксид сірки	0,281	0,040	0,070	0,103	0,096	0,079
Діоксид азоту	0,038	2,157	6,284	0,239	0,137	0,142
Оксид вуглецю	0,136	0,149	0,159	0,158	0,058	0,127
тощо	...	...	...	...	...	...
Разом шкідливих речовин	1,298	2,618	11,170	1,213	1,147	0,980

В середньому одно підприємство міста здійснює 49,0 т. викидів на рік, що займає середнє значення серед господарюючих суб'єктів регіону (рис. 12).

Динаміка забруднюючих повітря викидів є скоріше позитивною, ніж негативною. В межах системи моніторингу радіаційного забруднення виявлено не було. Також Департаментом екології та природних ресурсів Одеської обласної держадміністрації ведеться постійна робота з підприємствами регіону щодо виконання вимог Монреальського протоколу по речовинам, що руйнують озоновий шар та «Програми припинення виробництва та використання озоноруйнівних речовин на 2004-2030».

Основними джерелами забруднення ґрунту в м. Чорноморську є викиди промислових підприємств, пересувних джерел забруднення, накопичення на території міста в

промислових зонах неутилізованих відходів, незадовільно функціонуючі системи санітарної очистки.

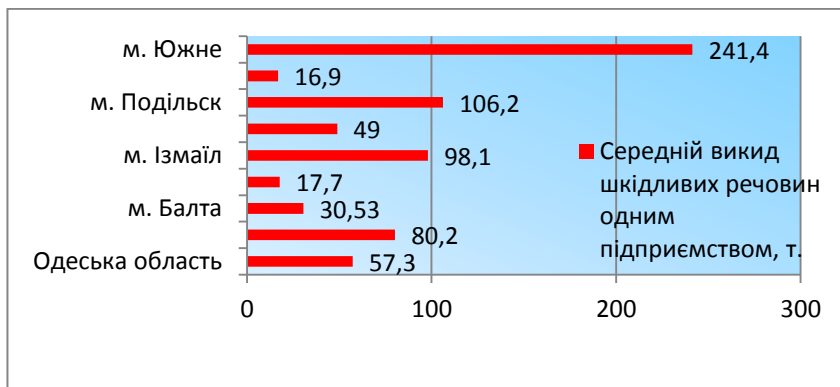

Рис. 12. Середній викид шкідливих речовин до атмосфери одним підприємств протягом року по Одеській області.

Певний вплив на рівень забруднення ґрунту має непорядковане розміщення токсичних промислових відходів, які утворюються внаслідок діяльності промислових підприємств міста. Автотранспорт виступає головним джерелом надходження до ґрунту вуглеводнів різних класів та свинцю, які займають основне місце у валових викидах.

Найбільш загрозлива ситуація відмічається на ділянці будівель що по вул. Морська (№№ 1-15), які знаходяться в межах фронтального зсуву, що активізувався приблизно з другої половини 2014 р., та піддані активним зсувним деформаціям. Тут активний зсувний процес захопив 17 земельних ділянок, на яких розташовані приватні житлові будинки. Частина будинків повністю або частково зруйновано. Активні зсувні деформації також відмічаються в нижній частині зсувного схилу, на ділянці розташування бази відпочинку «Радужний» з деформаціями та порушенням будівель та причального комплексу №114. Тут абразійно-зсувними деформаціями порушені причальні будинки протягом 350 м.

Проблема утилізації відходів – одна з основних у м. Чорноморську. Сьогодні система поводження з твердими побутовими відходами в м.Чорноморську здійснюється шляхом збирання відходів у населення на спеціально обладнаних

майданчиках в контейнери (обсяг – 1,1 м³). При цьому застосовується часткова система їх сортування (пластикові пляшки) шляхом збирання в сітчастих контейнерах, з подальшим вивезенням на виробничу базу та комбінати. Однак, ця схема організації робіт не забезпечує виділення в повному обсязі ресурсоцінних компонентів та не дозволяє зменшити обсяг відходів що вивозяться на звалище, що збільшує логістичні витрати. Крім того, така система (особисто в літній час) призводить до виникнення ризику погіршення санітарно-епідеміологічного стану території міста, внаслідок цього існує загроза погіршення здоров'я мешканців міста.

Додаткове збирання відходів здійснюється силами окремих приватних підприємств, які на приймальних пунктах (у вигляді окремих контейнерів) приймають пластик, скло, папір і транспортують на виробничу базу та переробні комбінати, де здійснюється їх первинна переробка.

Частка вторинних відходів, що збирається таким чином складає 15-20 % та може бути збільшена до 50-60 %.

Така ситуація склалась завдяки відсутності площадок, облаштованих додатковими контейнерами (папір, скло, пластик), виробничої бази з сортувальною лінією та можливостями тимчасового зберігання відсортованих відходів, невідповідальністю матеріально-технічної бази підприємств, що надають послуги з вивезення побутових відходів.

Проблемою також є недосконалість системи навчання, яка не забезпечує підготовку та перепідготовку та підвищення кваліфікації кадрів в сфері поводження з побутовими відходами. Зокрема це стосується таких питань як збирання побутових відходів, у тому числі роздільне, їх перевантаження, переробка, утилізація, захоронення тощо.

Фінансово-бюджетна ситуація. Бюджетна політика м. Чорноморська спрямована, насамперед, на забезпечення стабілізації та детінізації економіки, відновлення зростання фінансових ресурсів міста, розвиток підприємницької діяльності, поліпшення інвестиційного клімату, збільшення розміру заробітної плати, своєчасної виплати та погашення заборгованості із заробітної плати та легалізації доходів, забезпечення дотримання законності та ефективності використання бюджетних коштів, допомогу незахищеним

верствам населення, будівні та реставраційні роботи, забезпечення навчальних закладів тощо.

- Головним розподільником бюджетних коштів є Виконавчий комітет Чорноморської міської ради. Також кошти розподіляються наступними відомствами:

- Фінансове управління Чорноморської міської ради;
- Управління комунальної власності та земельних відносин Чорноморської міської ради;
- Управління соціальної політики Чорноморської міської ради;
- Відділ культури Чорноморської міської ради;
- Відділ освіти Чорноморської міської ради;
- Відділ у справах сім'ї, молоді та спорту Чорноморської міської ради;
- Управління капітального будівництва Чорноморської міської ради;
- Бурлачобалківська сільська адміністрація;
- Відділ комунального господарства та благоустрою Чорноморської міської ради;
- Виконавчий комітет Чорноморської міської ради;
- Малодолинська сільська адміністрація Чорноморської міської ради Одеської області;
- Олександрівська селищна адміністрація Чорноморської міської ради Одеської області;
- Служба у справах дітей Чорноморської міської ради;
- Управління архітектури та містобудування Чорноморської міської ради.

В структурі бюджету міста найбільшу частину займають податкові надходження, на другому місці – офіційні трансферти (рис. 13).

Загальний плановий обсяг бюджету міста складає 611,6 млн. грн. Із цих коштів податкових надходжень – 434,8 млн. грн., офіційних трансфертів – 134,6 млн. грн., неподаткових надходжень – 41,3 млн. грн. тощо.

Бюджет м. Чорноморська носить відкритий характер, а дані про надходження до нього та їх подальший розподіл можна подивитись на сайті Чорноморської міської ради за адресою – <http://cmr.gov.ua/prozora/byudzhnet-msta/> .

Розвиненість мережі та дієвість громадських організацій, органів самоорганізації населення, рівень співпраці влади з громадськими організаціями та приватними структурами. В м. Чорноморську створені всі умови для участі населення у вирішенні питань місцевого значення. Одним із важливих напрямків у роботі міста з громадою є профілактика негативних явищ у молодіжному середовищі (наркоманія, алкоголізм, тютюнопаління, правопорушення, захворювання на ВІЛ/СНІД). Заходи з профілактики негативних явищ спрямовані на проведення профілактичної роботи і, передусім, серед неповнолітніх та молоді, їхніх батьків, що надається педагогічним колективам навчальних загальноосвітніх закладів. Профілактика проводиться у формі масових акцій, зібрань, кампаній у ЗМІ (серії статей; теле- і радіопрограми).

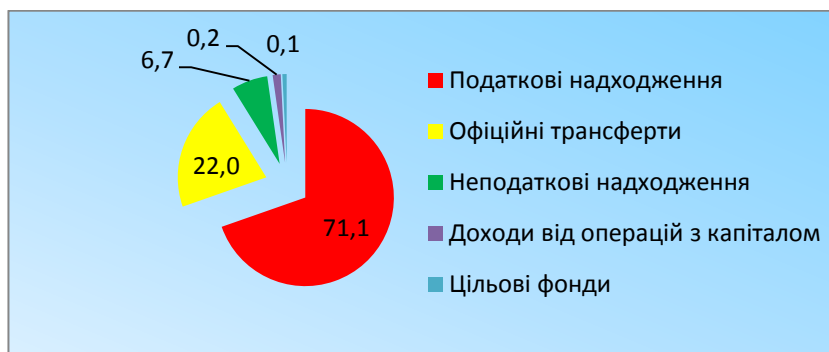

Рис. 13. Структура надходжень до бюджету м. Чорноморськ у 2017 р.

З метою заохочення молоді міста щорічно до Дня молоді Премією міського голови нагороджується активна молодь у 7 номінаціях. Активну участь у молодіжній політиці міста беруть Центр соціальних служб для сімей, дітей та молоді та близько 50 молодіжних громадських організацій.

В 2016 році на реалізацію заходів міської комплексної програми «Молодь Чорноморська на 2016-2018 роки» використано 470,9 тис. грн.

З метою профілактики та попередження злочинів та правопорушень у місті реалізується Міська програма протидії

злочинності та посилення громадської безпеки на території міста Чорноморська на 2016-2018 роки, яка включає ряд заходів спрямованих на організацію роботи з громадськістю по проведенню спільних рейдів по виявленню правопорушень і злочинів та впровадження системи відеонагляду в місцях масового скупчення людей. У 2017 році на реалізацію заходів міської програми планується використати 446,0 тис. грн.

З метою виконання основних напрямків програми соціально-економічного та культурного розвитку міста Чорноморська щорічно на території Чорноморської міської ради реалізується більше 25 галузевих програм.

Висновки із зазначених проблем і перспективи подальших досліджень. Аналіз основних показників соціально-економічного розвитку міста Чорноморськ дозволив зробити наступні основні висновки. Чорноморськ – місто обласного підпорядкування і центр адміністративного району, крупний морський, залізничний та автомагістральний вузол на півдоні України. Робота господарського комплексу міста супроводжувалася певними об'єктивними складнощами, властивими для загального стану національної економіки, що пов'язано з військовими подіями в зоні АТО, які програмують українську політику та економіку, негативно впливають на соціальну складову життя українців. Методом експертних оцінок базовими пріоритетами соціально-економічного розвитку міста визначено: економічний розвиток громади; розвиток інфраструктури громади; створення свідомої та активної громади з високою якістю життя.

Література

1. Єрохін С. А. Основні засади формування стратегій соціально-економічного розвитку України / С. А. Єрохін // Актуальні проблеми економіки. – 2004. – № 12. – С. 18.

2. Жаліло Я. А. Теорія та практика формування ефективної економічної стратегії держави: монографія / Я. А. Жаліло. – К.: НІСД, 2009. – 336 с.

3. Сментина Н. В. Стратегічне планування соціально-економічного розвитку на мезорівні: теорія, методологія, практика: монографія / Н. В. Сментина. – Одеса: Атлант, 2015.

– 365 с.

4. Стратегія економічного та соціального розвитку міста Одеси до 2022 року. – О.: ТЕС, 2013. – 79 с.

5. Статистичний щорічник міста Чорноморськ за 2016 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

6. Офіційний сайт статистики торгівлі для розвитку міжнародного бізнесу. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.trademap.org/>

7. Сайт Чорноморської міської ради [Електронний ресурс]. – Режим доступу: – <http://cmr.gov.ua/prozora/byudzheth-msta/> .

1. Yerokhin S. A. Osnovni zasady formuvannya stratehiy sotsial'no-ekonomichnoho rozvytku Ukrayiny / S. A. Yerokhin // Aktual'ni problemy ekonomiky. – 2004. – # 12. – S. 18.

2. Zhalilo Ya. A. Teoriya ta praktyka formuvannya efektyvnoyi ekonomichnoyi stratehiyi derzhavy : monohrafiya / Ya. A. Zhalilo. – К. : NISD, 2009. – 336 s.

3. Smentyna N. V. Stratehichne planuvannya sotsial'no-ekonomichnoho rozvytku na mezorivni: teoriya, metodolohiya, praktyka : monohrafiya / N. V. Smentyna. – Odesa : Atlant, 2015. – 365 s.

4. Stratehiya ekonomichnoho ta sotsial'noho rozvytku mesta Odеси do 2022 roku. – О.: ТЕС, 2013. – 79 с.

5. Statystychnyy shchorichnyk mesta Chornomors'k za 2016 rik [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

6. Ofitsynyy sayt statystyky torhivli dlya rozvytku mizhnarodnoho biznesu. [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.trademap.org/>

7. Sayt Chornomors'koyi mis'koyi rady [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu: – <http://cmr.gov.ua/prozora/byudzheth-msta/> .

18.05.2018